

ואתחנן תשפ"ו: הרב הלוי

כל הכועס חכמתו מסתלקת: יש מידה כנגד מידה, שכאשר אדם כועס הוא נשלט על ידי הרגשות ולא על ידי השכל. המילה שנאמרה בשעת כעס אינה יכולה לחזור אחורה וכמה שינסו למחוק היא קיימת, זה משהו שנחרט בנפש. וכיוון שבשעת הכעס האדם אינו פועל מתוך שכלו, לכן נענש ששוכח תלמודו מידה כנגד מידה אם שכלו אבד, חוכמתו מסתלקת ממנו, ולפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות (טעם ודעת ב, מטות).

האוכל בתשעה באב כאילו אוכל גיד הנשה: כתב הזוהר שכל מי שאוכל בתשעה באב כאילו אכל גיד הנשה (זהר וישלח קעב). טעם הציווי שלא לאכול מגיד הנשה, הוא כדי לרמז לנו שלא תשכח הבטחת הקב"ה לעמו, שהגם שבמשך הגלות זיק ויהרגו לנו עשו ר"ל, כדוגמת מה שעשה עשו ליעקב בכף יריכו, אבל לבסוף באחרית הימים יבוא משיח צדקינו ויצילנו מעשו... מי שאצלו חורבן ביהמ"ק הוא דבר סופי, לא שייך אצלו אבילות על החורבן כי אצלו המקדש 'מת', לכן לו אינו נוגע האיסור של גיד הנשה (אהל משה ח, עמ' לח). הסטייפלר ביאר שיש שם "ה לאוין בתורה וכל ל"ת הוא כנגד יום אחד בשנה, והיום שהוא כנגד הלאו של גיד הנשה הוא תשעה באב (אביר יעקב עה"ת, עמ' ק).

תסרוקת בשבוע שחל בו תשעה באב: תסרוקת ראש יבש בלי חפיפה, יש אוסרים או מחמירים באיש ומתירים באשה (בא"ח ש"ר דברים, יד), והמנהג להקל לכולם (חזו"ע תעניות, עמ' רטז).

שינה על המיטה בליל תשעה באב: יש מי שנוהג לשכב בליל תשעה באב על הארץ ושם אבן תחת ראשו (שו"ע או"ח תקנהב). אדם חלוש אין צריך להחמיר בזה וישן על המיטה (משנ"ב תקנהו). יש שנהגו לישון על הארץ או על המזון בארץ ולשים אבנים תחת הראש (הגר"י קנייבסקי באורחות רבינו ב, עמ' קלח). יש שהחמירו מעיקר הדין כדין אונן (הגר"א או"ח תקנהז), אמנם רוב העולם ואפילו הרבה בני תורה לא נהגו בזה שלדעתם בתשעה באב חלים רק דיני אבילות, ואבל בזמן הזה מותר לישון על גבי המיטה ואין חיוב כפיית המיטה (אליבא דהלכתא צח בשם הגרש"ז). לפענ"ד, בליל תשעה באב ישנים על המיטה כרגיל (הרב הלוי).

ברכת שעשה לי כל צרכי בתשעה באב: בין חמשת העניינים שגזרו חז"ל בתשעה באב זהו 'נעילת הסנדל', כלומר נעליים העשויות עור. אחת מברכות השחר היא 'שעשה לי כל צרכי' ויש בה הודאה על נעילת הנעליים. רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים הסכימו שיש לברך ברכה זו גם בת"ב ויוה"כ: א. שהיא הודאה כללית על מנהגו של עולם ולא על נעילת הנעליים של אותו היום. ב. מותר לנעול נעלי גומי. ג. ועוד שהברכה תחול על לבישת הנעליים במוצאי הצום (משנ"ב תקנד, לא; חזו"ע תעניות, עמ' שסא), לדעת האר"י אין לברך ברכה זו בימים אלו שאין מברכים בצומות על דברים שלא נהנים מהם (כה"ח מו, יז). מנהגנו לברך. על הגר"א מספרים שברך ברכה זו במוצאי יום הכיפורים ובמוצאי תשעה באב כשנעל נעליו (הרב הלוי).

הנחת תפילין בתשעה באב: יש שנהגו שלא להניח תפילין של ראש בתשעה באב, משום שנקרא 'פאר' (רמב"ם תעניות ה"א), אולם המנהג הרווח, שלא להניח תפילין ולא לשים טלית בתשעה באב בשחרית, אלא רק טלית קטן תחת הבגד, ובמנחה מתעטפים בטלית ומניחים תפילין עם ברכה (שו"ע או"ח תקנהא). ולפי אותם הנהגים כן, גם אדם שצריך לאכול בתשעה באב, יאכל קודם התפילין אחר התפילה (פס"ת תקנהא). נהגו המקובלים להניח תפילין וטלית בביתם לפני התפילה ומנהג ירושלים והמקובלים ההולכים בעקבות הרש"ש להתפלל שחרית בפרהסיא בבתי כנסיות בטלית ותפילין עד אמירת הקינות, וגם בתשעה באב יש חיוב תפילין, שהרי גם אבל חייב בתפילין (פס"ת תקנהד; ילקו"י או"ח ב, תפילין במעגל השנה). אנו נוהגים כמנהג ירושלים, להניח תפילין וטלית כרגיל ורק לקראת הקינות אנו חולצים את התפילין (הרב הלוי).

חיוב פת בסעודה מפסקת: יש אומרים שכדי שהסעודה מפסקת תיקרא 'סעודה' חייב לאכול פת וישתדל לטבל את הפת באפר (אול"צ ג כחא). ויש אומרים שלכתחילה יאכל סעודה המפסקת עם פת אך אין חובה, שאם לא יאכל פת תחשב הסעודה האחרונה שאכל עם פת כסעודה המפסקת והיה צריך שלא לאכול שני תבשילין (פס"ת תקנהא). רצוי לאכול פת בסעודה מפסקת, אך אין זה חיוב (הרב הלוי).

רואה בשמחת ירושלים עתה: אמרו חז"ל: "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה" (תענית לב). חז"ל אמרו בלשון הווה שזוכה ורואה בשמחתה ולא בלשון עתיד, שכאשר אדם מתאבל על ירושלים, כבר ישנה שמחה ונחמה! שכיון שהיהודי אינו שוכח את בית המקדש, זוהי כבר הנחמה והשמחה שחושבים על החורבן זה מראה שהדבר אינו מת שמישתכח אחר י"ב חודש, אלא זהו דבר חי ואין מקבלים תנחומים על החי ועל כן תשעה באב הוא מועד גדול כי נדע שעתידים אנו לחזור לקדמותנו (רשות חת"ס ג, פד).

איסור אותו ואת בנו: איסור זה הוא אחד ממצוות לא תעשה, לפיה אסור לשחוט בהמה טהורה יחד עם הילד שלה באותו יום ואינו נוהג בחיות או עופות (ויקרא כב, כח; שו"ע יו"ד טזז). העובר על איסור זה חייב מלקות והבשר מותר באכילה (רמב"ם שחיטה יב, יב; שו"ע יו"ד טזג). איסור זה נוהג בעיקר באם ובנה, ומספק גם באב ובנו אך אם עשה כן אינו לוקה (שו"ע יו"ד טזב). הסדר אינו משנה אם שוחט קודם את האם או את בנה. האיסור נוהג רק אם שחט בהמה כשרה אך אם הבהמה טריפה או אסורה מותר לשחוט את השני (שו"ע יו"ד טזט).

מצוות כיסוי הדם: מהתורה יש מצווה לכסות את הדם, אחר השחיטה של עוף או חיה אך לא חייבים לכסות את הדם בשחיטת בהמה (שו"ע יו"ד כחא). כיסוי הדם הוא מצווה בפני עצמה, והשחיטה כשרה גם אם לא כיסה את הדם (רמ"א יו"ד כחא). להלכה, מותר לאכול מהבשר אפילו לפני כיסוי דם העוף או החיה (ב"י יו"ד כח).

אמונה פשוטה: "שמע ישראל" היא אמונה פשוטה על כן אומרים בקדושה: "בכל יום באהבה שמע אומרים". בטבעו של אדם שינעם לו על דברים שמבין בשכל, אבל אנו עם ה' אומרים באהבה שמע ישראל, היא האמונה הפשוטה ללא פילוספיה וחקירה, אנו אומרים יחד ה' בערב ובבוקר. וזה שכתוב שאפילו הלוחמים שאין בידם אלא קריאת שמע בכל יום אין נמסרים בידם כיון שבטוחים בהקב"ה. וכן מה אומרים בתפילה "ואל יאבד ישראל האומרים 'שמע ישראל'", ולא האומרים 'ה' אחד', כי השבח הוא לומר את שמע ישראל שמרמז על האמונה הפשוטה שאנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים ללא מופתים וראיות (אהל שם, עמ' יב).

פרשת ואתחנן: בין הזמנים טוב ליהודים?

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (ג,ד) פוסק שלא מבטלים לימוד תורה סתם כך, ואפילו מי שיש לפניו עשיית מצווה ותלמוד תורה, אם אפשר לעשות את המצווה על ידי אחרים - לא יפסיק את תלמודו, ורק אם אי אפשר לעשות את המצווה על ידי אחרים - "יעשה המצווה ויחזור לתלמודו". ולכאורה הרי ברור שאחרי שאדם יסיים לעסוק במצווה הוא יחזור ללימודו. מה אם כן רוצה הרמב"ם לומר בזה? נראה שהרמב"ם רוצה לומר שאם אתה מקיים מצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים - זה נחשב חלק מהלימוד, ובעצם לא התנתקת מהלימוד. כך גם אם הפסקת מהלימוד כדי למלא מצברים ולהתחזק - אזי ההפסקה הזו היא חלק מלימוד התורה שלך, ולכן ראה הרמב"ם להדגיש "ויחזור לתלמודו" - כלומר תפסיק באופן שלא מנתק אותך מהלימוד. להבנה הזו יש השלכה על השאלה האם בין הזמנים הוא "טוב ליהודים" או לא. למעשה הכדור נמצא במגרש שלנו.

